

PRIKAZ ODLUKA EUROPSKOG SUDA ZA LJUDSKA PRAVA U STRASBOURGU PROTIV REPUBLIKE HRVATSKE

Republika Hrvatska omogućila je ratifikacijom Europske konvencije o ljudskim pravima i temeljnim slobodama i njezinim protokolima¹ (dalje: Konvencija) svojim građanima zaštitu ljudskih prava na još jednoj instanciji, a to je Sud za ljudska prava u Strasbourgu. Konvencija je stupila na snagu za Republiku Hrvatsku 5. studenoga 1997.

Od početka primjene Konvencije u Republici Hrvatskoj pred Europskim sudom za ljudska prava u Strasbourgu zaprimljeno je do kraja 2001. godine 307 zahtjeva protiv Republike Hrvatske, od čega u 1999. godini 104 zahtjeva, u 2000. godini 87 zahtjeva a u 2001. godini 116. Statistički podaci Suda iskazuju se u prvom tromjesečju za proteklu godinu.

Stalna zastupnica Vlade Republike Hrvatske pred Europskim sudom za prava čovjeka u Strasbourgu

U Uredu zastupnika Vlade Republike Hrvatske u postupku očitovanja zaprimljeno je 45 predmeta. Većina predmeta odnosi se na povredu čl. 6. st. 1, i to na duljinu trajanja postupka te prava na pristup sudu. Neki postupci odnose se na povredu čl. 8. (pravo na poštovanje privatnog i obiteljskog života), čl. 13. (pravo na djelotvoran pravni lijek) i čl. 14. (zabrana diskriminacije), a neki se odnose na povredu čl. 1. Protokola 1 koji se odnosi na zaštitu prava vlasništva, zatim na povredu čl. 3. (zabrana mučenja) i na povredu čl. 2. Protokola 4 (sloboda kretanja).

Prema statističkim podacima Suda 188 zahtjeva protiv Republike Hrvatske riješeno je tako da su proglašeni nedopuštenima, dakle nisu bili u skladu s čl. 35. Konvencije, pa nisu niti dostavljeni Vladinom uredu.

Do sada je doneseno 7 presuda protiv Republike Hrvatske, i to u predmetima: Rajak, Truhli, Horvat, Fütterer, Cerin, Mikulić i Kutnić, s time da presude Mikulić i Kutnić još nisu konačne.

Članak 44. Konvencije određuje da je presuda Vijeća konačna nakon što stranke izjave da neće uložiti zahtjev za podnošenja slučaja Velikom vijeću, ili tri mjeseca nakon dana donošenja presude ako nije uložena zahtjev za podnošenja slučaja Velikom vijeću, ili kad odbor Velikog vijeća odbije zahtjev o podnošenju temeljem članka 43. U svim dosadašnjim presudama protiv Republike Hrvatske stranke su podnosile zahtjev za podnošenja slučaja Velikom vijeću, međutim u svim slučajevima ti su zahtjevi bili odbijeni, temeljem čl. 43, i potvrđene presude Velikog vijeća.

Konačne presude Sud objavljuje na engleskom odnosno francuskom jeziku na Internetu, a na hrvatskom jeziku objavljuju se na web-stranicama Vlade Republike Hrvatske (www.vlada.hr/documenti.html).

U predmetu Truhli protiv Hrvatske (br. 45424/99 od 28.6.2001)² Europski sud je utvrdio da nema povrede članka 6. stavka 1. Konvencije.

* Stalna zastupnica Vlade Republike Hrvatske pred Europskim sudom za prava čovjeka u Strasbourgu.

¹ Narodne novine, MU, 18/97; 6/99 i 8/99.

² Za potrebe ovog članka korištene su presude i odluke na hrvatskom jeziku objavljene na web-stranici Vlade RH. Vidi presuda Ashingdane protiv U.K., 25.5. 1985, serija A, br. 93, str. 24-25, st. 57.

Podnositelj zahtjeva je prigovorio da je odluka Ustavnog suda o obustavi postupka u povodu njegova prijedloga za ocjenu ustavnosti zakona koji je poslužio kao temelj za smanjenje njegove vojne mirovine povrijedila njegovo pravo na pristup sudu. Sud je utvrdio sljedeće: pri utvrđivanju građanskih prava i obveza pravo na sud, čiji je jedan vid pravo na pristup sudu, nije apsolutno, na nj se mogu primijeniti ograničenja.³ Ograničenja ne smiju ograničiti vršenje prava na način ili do mjere da se umanju sama bit prava. Ona moraju težiti legitimnom cilju te mora postojati razumna razmjernost između upotrijebljenih sredstava i cilja koji se želi postići (vidi st. 25. i st. 28. rečene presude). Sud je utvrdio da je podnositelj zahtjeva imao pristup sudu kako mu je osiguran člankom 6. Konvencije, a to je pravo i iskoristio, pa je Ustavni sud u povodu ustavne tužbe donio odluku i odbio ustavnu tužbu navodeći da nisu povrijeđena ustavna prava podnositelja zahtjeva, dok je u povodu zahtjeva za ispitivanje ustavnosti Ustavni sud obustavio postupak zbog činjenice što osporavani Zakon⁴ više nije bio na snazi.

Sud u Strasbourgu u predmetu Rajak protiv Hrvatske donio je presudu 28.6.2001. (br. 49706/99) kojom je obvezao Vladu Republike Hrvatske na isplatu nematerijalne štete i troškove postupka podnositelju zahtjeva u iznosu od 35.800,00 kuna zbog povrede članka 6. stavka 1. Konvencije. U rečenom predmetu parnični postupak radi isplate naknade za tehničko unapređenje i racionalizaciju radnog procesa započeo je 18. lipnja 1975. u tada Okružnom sudu u Rijeci, 1982. godine bio je prebačen u Osnovni sud udruženog rada u Rijeci, a 1991. godine predmet je dostavljen Općinskom sudu u Rijeci i nije završen do danas. U tom razdoblju od više od 25 godina bilo je razdoblja u kojima se u predmetu nisu poduzimale pravne radnje po dvije do tri godine. Sud nalazi da nije utvrđeno da je podnositelj zahtjeva podnosio prijedloge koji bi mogli opravdati duljinu postupka (vidi st. 45. rečene presude). Sud također podsjeća da je dužnost država ugovornica organizirati vlastite pravne sustave tako da njihovi sudovi mogu svakome jamčiti donošenje pravomoćne odluke o sporovima koji se odnose na građanska prava i obveze u razumnom roku (vidi st. 48. rečene presude).

Prema sudskoj praksi Europskog suda⁵ i prema Konvenciji, ništa ne može opravdati činjenicu da stranka 25 godina nije dobila pravomoćnu sudsku odluku. Naime, sudac u parničnom postupku treba cijeliti sve dokaze jednako, a vještačenje je jedan od dokaza koje sudac provodi. Sud smatra da činjenica da je bilo potrebno pribaviti nekoliko izvješća vještaka sama po sebi nije dovoljna kako bi se zaključilo da je predmet bio iznimno složen. Uobičajena je zadaća suda (nap. a.: Općinskog suda u Rijeci) da u sudskom postupku pribavlja mjerodavna mišljenja vještaka i da u skladu s time ocjenjuje činjenice (vidi st. 42. rečene presude). Stoga je Sud utvrdio da duljina postupka koji još traje ne zadovoljava uvjet razumnog roka te da je došlo do povrede čl. 6. st. 1. Konvencije (vidi st. 49. rečene presude).

Vlada je isplatila pravičnu naknadu podnositelju zahtjeva a o izvršenju presude izvijestila Odbor ministara Vijeća Europe (članak 46. Konvencije). Ako se postupak pred hrvatskim sudom ne završi u sljedećem razumnom roku, podnositelj zahtjeva može se ponovno obratiti Sudu u Strasbourgu radi pravične naknade i dužine trajanja postupka.

U slučaju Horvat protiv Hrvatske Sud je u presudi (br. 51585/99 od 26.10. 2001) utvrdio povredu članka 6. stavka 1. Konvencije i povredu članka 13. Konvencije te je odredio Vladi Republike Hrvatske isplatu 20.000,00 kuna podnositeljici zahtjeva na ime nematerijalne štete.

U slučaju Horvat parnični postupci radi povrata zajma pred Općinskim sudom u Zagrebu započeli su u ožujku 1995. godine i do danas nisu završeni. Riječ je o slučajevima tzv. financijskog inženjeringa. Ono što je utvrđeno kao povreda i što je razmatrao Sud u Strasbourgu jest činjenica da se od 1995. godine pa do danas utvrđuje adresa drugotužene, dakle da šest godina sud uopće nije došao do merituma predmeta. Sud je kroz svoju praksu razvio kriterije temeljem kojih se ocjenjuje duljina trajanja postupka, a to su složenost predmeta, ponašanje podnositelja zahtjeva i nadležnih vlasti te važnost zahtjeva u sporu (vidi st. 52. te presude)⁶.

U ovom predmetu Sud je utvrdio da osim povrede članka 6. stavka 1, koji se odnosi na trajanje duljine postupka, Općinski sud u Zagrebu nije iskoristio mogućnosti koje mu pruža domaći propis, a to je da kad se tuženik nalazi na nepoznatoj adresi, može zatražiti od centra za socijalnu skrb da takvom tuženiku postavi pravnog zastupnika. Na donošenje odluke kojom se postavlja pravni zastupnik Općinski sud u jednom je predmetu čekao godinu dana, a u drugom predmetu tri godine (vidi st. 55. te

³

⁴ Zakon o ostvarivanju prava iz mirovinskog i invalidskog osiguranja pripadnika bivše JNA (Narodne novine, 96/93).

⁵ Npr. presude u predmetima Humen protiv Poljske, br. 26614/95, Comingersoll S. A. protiv Portugala, br. 35382/97, G. H. protiv Austrije, br. 31266/96.

⁶ Detaljnije vidi: N. Vajić, Duljina sudskog postupka u Hrvatskoj i praksa Europskog suda za ljudska prava, Zbornik PFZ, 51 (5) str. 981-990, 2001.

presude).

U ovom predmetu Sud je također utvrdio nepostojanje učinkovitog pravnog sredstva kojim bi stranke u Hrvatskoj mogle ostvariti pravo na ispitivanje slučaja u razumnom roku.

Naime, Sud je utvrdio da je postupak na temelju članka 59. stavka 4. Ustavnog zakona o Ustavnom sudu⁷ pokrenut samo ako Ustavni sud, nakon prethodnog ispitivanja tužbe, odluči da ju dopusti. Dakle, formalno pokretanje takvog postupka ovisi o diskrecijskoj ocjeni Ustavnog suda (vidi st. 41-44. presude). Osim toga Sud je utvrdio: da bi stranka mogla podnijeti ustavnu tužbu, moraju se ispuniti dva kumulativna uvjeta. Jedan je teška povreda ustavnih prava, a drugi je rizik nastupa teških i nepopravljivih posljedica za podnositelja zahtjeva, što podliježe vrlo širokom tumačenju, a praksa tog suda (nap. a.: Ustavnog suda u Hrvatskoj) nije se razvila, što pokazuje nesigurnost tog pravnog sredstva, pa je time utvrđena i povreda članka 13. Konvencije. Sud tumači čl. 13. Konvencije na način da jamči djelotvorno pravno sredstvo pred domaćim vlastima zbog povrede čl. 6. st. 1. Konvencije (vidi st. 63. presude).⁸

S obzirom na utvrđenu povredu, Republika Hrvatska bila je obvezna ne samo isplatiti novčanu naknadu koja je dosuđena podnositeljici zahtjeva nego i donijeti propis u skladu sa sudskom praksom Suda, pa je presuda Horvat protiv Hrvatske značajna utoliko što je prvi put, kao posljedica presude Suda, došlo do izmjena i dopuna propisa u Hrvatskoj. Tako je Hrvatski sabor donio Ustavni zakon o izmjenama i dopunama Ustavnog zakona o Ustavnom sudu⁹ i novi čl. 26. Kojim se mijenja čl. 59. st. 4. Ustavnog zakona o Ustavnom sudu i dodaje 51.59a. koji je uvažio sve prigovore Suda na neučinkovitost ustavne tužbe kao pravnog sredstva zbog nerazumnog roka donošenja odluke.

U predmetu Cerin protiv Hrvatske (br. 54727/00 od 15. 11. 2001) Sud je donio presudu kojom je utvrdio povredu čl. 6. st. 1. Konvencije te odredio iznos od 30.000,00 kuna podnositelju zahtjeva zbog nematerijalne štete, i 2.500,00 kuna za troškove i izdatke. Podnositelj zahtjeva prigovorio je da je postupak koji se odnosi na njegovu građansku tužbu radi naknade štete u vezi s njegovim stanom u Zagrebu, a koji je započeo u veljači 1984. godine i još nije okončan, u suprotnosti s čl. 6. st. 1. Konvencije. Sud je, primjenjujući kriterije iz postojeće sudske prakse te pozivajući se na predmet Horvat protiv Hrvatske, st. 59. (vidi st. 29. presude), utvrdio da je u tom razdoblju od 1984. do danas Općinski sud u Zagrebu bio neaktivan u nekoliko navrata po godinu dana. Ta činjenica te činjenica da je postupak još uvijek u tijeku doveli su do toga da je Sud donio presudu i utvrdio povredu čl. 6. st. 1. Konvencije.

Sud određuje iznos nematerijalne štete te troškove i izdatke također u skladu sa sudskom praksom (vidi st. 40. ove presude). Priznaje jedino troškove i izdatke koje je podnositelj zahtjeva stvarno imao i koji su bili nužni te koji su razumni u odnosu na quantum.¹⁰

U predmetu Futterer protiv Hrvatske (br. 52634/99 od 20.12.2001.) Sud je donio presudu te utvrdio povredu članka 6. stavka 1. Konvencije jer domaći sud nije okončao postupak u razumnom roku. Naime, podnositelj zahtjeva pokrenuo je tužbom pred Općinskim sudom u Zagrebu spor u vezi sa svojim vlasničkim pravima na dijelu stambene zgrade smještene na području općine Črnomerec, protiv općine Črnomerec. Sud priznaje da je riječ o složenom predmetu prema njegovu meritumu, međutim utvrdio je da je Općinski sud u Zagrebu tek u svibnju 2000. godine, kad je postupak već trajao više od deset godina, zatražio dokumente glede navodno složenih činjenica (vidi st. 32. te presude).

U ovom predmetu Sud je presudio na ime nematerijalne štete iznos od 20.000,00 kuna i na ime troškova i izdataka 2.440,00 kuna.

Sud je u predmetu Mikulić protiv Hrvatske (br. 53176/99 od 7.2.2002)¹¹ presudom dodijelio 7.000,00 eura za nematerijalnu štetu te utvrdio povredu čl. 6. st. 1. i čl. 8. (povreda prava na poštovanje obiteljskog i privatnog života zbog prekomjerne dužine građanskog postupka radi utvrđivanja očinstva) te čl. 13. (povreda prava na učinkovito pravno sredstvo za ubrzanje tog postupka ili osiguranje pojavljivanja tuženika pred sudom), što će također dovesti do promjene propisa u Republici Hrvatskoj. U predmetu Mikulić riječ je o utvrđivanju očinstva, a postupak se vodio pred Općinskim sudom u Zagrebu od siječnja 1997. godine. Od 1997. do danas tuženik se nije odazvao pozivu na raspravu niti na vještačenje. 12. srpnja 2000. Općinski sud u Zagrebu ipak zaključuje

⁷ Narodne novine, 99/99.

⁸ Osim toga vidi presudu Kudla protiv Poljske, br. 30210/96, st. 156. ECHR 2000-XI.

⁹ Narodne novine, 29/02.

¹⁰ Npr. Arvelakis protiv Grčke, br. 41354/98, par. 34, Nikolova protiv Bugarske, br. 31195/96, ECHR 1999-II, st. 79.

Engleski tekst objavljen na web-stranici Suda (www.echr.coe.int/Hudoc.htm), a nakon konačnosti bit će objavljen i u Hrvatskoj (nap. a.).

¹¹ Engleski tekst objavljen na web-stranici Suda (www.echr.coe.int/Hudoc.htm), a nakon konačnosti bit će objavljen i u Hrvatskoj (nap. a.).

raspravu, te je sudac utvrdio očinstvo tuženika i odredio uzdržavanje podnositeljici zahtjeva, na što je tuženik uložio žalbu. Po žalbi je presuda ukinuta i vraćena na ponovni postupak. Donesena je presuda.

Kao što se vidi iz ovog primjera, Sud u Strasbourgu je ocijenio i tri godine koliko se vodio ovaj postupak u Hrvatskoj (do podnošenja zahtjeva u Strasbourgu) kao nerazuman rok kada je riječ o statusnim stvarima¹². Sud je utvrdio da podno-siteljica zahtjeva ima pravo da se ukloni njezina neizvjesnost u pogledu identiteta njezina biološkog oca (vidi st. 44. rečene presude) te je naložio Vladi Republike Hrvatske da promijeni propis na način da sudac može osigurati prisutnost tuženika u sporovima utvrđivanja očinstva. Time Sud nije odredio hrvatskim vlastima kako će regulirati konkretnu situaciju, ali je utvrdio da sudac mora imati na raspolaganju pravni instrument kojim će osigurati prisutnost tuženika te da ne može ostati postojeća situacija u kojoj tuženik može odugovlačiti postupak neodazivanjem pozivu suda (vidi st. 64. te presude).

U predmetu Kutić protiv Hrvatske (br. 48778/99 od 1.3.2002.)¹³ Sud je donio presudu kojom je utvrdio povredu članka 6. stavka 1. Konvencije u vezi s pravom podnositelja zahtjeva na pristup sudu.¹⁴

Podnositelji zahtjeva prigovorili su da nemaju pristup sudu zbog toga što im je onemogućeno rješavanje njihova zahtjeva građanske naravi za naknadu štete zato što je 1996. godine donesen zakon kojim se nalaže prekid svih postupaka u povodu zahtjeva za naknadu štete prouzročene terorističkim aktima.¹⁵ S obzirom na to da prekid postupaka pred nadležnim sudovima u Hrvatskoj traje već više od 6 godina, od toga 4 godine otkako je Konvencija stupila na snagu i za Hrvatsku, Sud smatra da je to dugo razdoblje tijekom kojega podnositelji zahtjeva nemaju mogućnosti rješavati svoje građanske tužbe (vidi st. 31. do 33. te presude).

Sud je zbog utvrđene povrede odredio Vladi Republike Hrvatske isplatu nematerijalne štete u iznosu od 10.000,00 eura, koje treba platiti u roku od tri mjeseca nakon konačnosti presude. Posljedica te presude bit će i donošenje propisa na koji se Republika Hrvatska sama obvezala kad je donijela Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o obveznim odnosima, u kojem je navedeno u članku 2. st. 1. da se postupci za naknadu štete pokrenuti po odredbama članka 180. Zakona o obveznim odnosima¹⁶ prekidaju, a u st. 2. je rečeno da se postupci iz st. 1. tog članka nastavljaju nakon što se donese poseban propis kojim će se urediti odgovornost za štetu nastalu uslijed terorističkih akata.

Odluke o dopuštenosti podnošenja zahtjeva protiv Hrvatske također su značajne kako bi se razumio mehanizam zaštite ljudskih prava koji osigurava Sud u Strasbourgu. Stoga slijedi prikaz nekih odluka.

Tako, na primjer, u predmetu Očić protiv Hrvatske (br. 46306/99 od 25.11.1999. podnositelj zahtjeva prigovara zbog povrede članka 1. Protokola I jer da je pravo na vlasništvo kao takvo povrijeđeno Zakonom o naknadi za imovinu oduzetu za vrijeme jugoslavenske komunističke vladavine.¹⁷ Sud je utvrdio da rečeni Zakon koji je predmet prigovora nije nikad primijenjen na podnositelja zahtjeva - njegov je zahtjev u naravi bio *actio popularis* kojom je tražio in abstracto preispitivanje osporenog zahtjeva u svjetlu Konvencije (vidi str. 3, st. 6. rečene odluke). On sam ne može se smatrati žrtvom povrede prava utvrđenih Konvencijom te je njegov zahtjev nesukladan *ratione materiae* s odredbama Konvencije (vidi str. 4, st. 8. rečene odluke). Isto obrazloženje odnosi se i na prigovor podnositelja zahtjeva vezan uz čl. 6. st. 1. Konvencije, te je zahtjev proglašen nedopuštenim.

U predmetu Rudan protiv Hrvatske (br. 45943/99 od 13.9.2001) podnositelji zahtjeva prigovaraju prema čl. 8. i 14. Konvencije jer odluka Općinskog suda u Zagrebu o iseljenju posjednika stana i vraćanju u posjed podnositelja zahtjeva nikad nije bila izvršena, te zbog čl. 6. st. 1. Konvencije zbog razumnog roka. Sud je utvrdio da je Županijski sud u Zagrebu pravomoćno odlučio o prestanku stanarskog prava podnositelja zahtjeva dana 9. kolovoza 1994, dok je Konvencija stupila na snagu za Hrvatsku 1997. godine (vidi str. 4, st. 1, 2. i 3. rečene odluke). Dalje Sud primjećuje da prijedlog za ponavljanje postupka nije pravno sredstvo u smislu čl. 35. st. 1. Konvencije zbog kojeg bi naprijed navedeni postupak bio u nadležnosti suda *ratione temporis*, a isto se odnosi i na primjenu čl. 6. st. 1. Konvencije. Osim toga zahtjev je neusklađen i *ratione materiae*, te je Sud postupio po čl. 35. st. 3. i 4. Konvencije i zahtjev proglasio nedopuštenim (vidi str. 5, st. 1. i 3. rečene odluke).

U predmetu Strunjak protiv Hrvatske (br. 46934/99 od 5.10.2000) podnositelji zahtjeva

¹² Vidi presudu Bock protiv Njemačke, 29.3.1989, serija A, br. 150, str. 18, st. 49.

¹³ Vidi bilješku 11.

¹⁴ Vidi praksu Suda u presudama Golder protiv U.K. od 21.2.1975, serija A, br. 18, str. 13-18, st. 28-36; Airey protiv Irske, 9.10.1979, serija A, br. 32, str. 12-14, st. 24; Garda Manibardo protiv Španjolske, br. 38695/97 od 15.2.2000, st. 43.

¹⁵ Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o obveznim odnosima - Narodne novine, 7/96.

¹⁶ Narodne novine, 53/91; 73/91 i 3/94.

¹⁷ Narodne novine, 92/96.

prigovarali su na temelju čl. 6. st. 1. Konvencije (pravo na pošteno suđenje u vezi s postupkom pred Ustavnim sudom) te u odnosu na čl. 13, čl. 8. i čl. 14. Konvencije. Podnositelji zahtjeva tvrdili su da im Zakon o prodaji stanova na kojima postoji stanarsko pravo¹⁸, koji izuzima stanove u privatnom vlasništvu koji su bili dani na korištenje na temelju stanarskog prava iz kategorije stanova na koje se primjenjuju odredbe tog zakona, oduzima pravo kupiti stan u kojem stanuju. Sud primjećuje da podnositelji zahtjeva nisu potkrijepili svoje zahtjeve u vezi s prigovorom na temelju čl. 6. i 13. Konvencije te su oni odbačeni na temelju čl. 35. st. 4. Konvencije jer su neosnovani temeljem čl. 35. st. 3. Konvencije. S obzirom na povredu čl. 8. Konvencije Sud primjećuje da su stanovi u kojim podnositelji zahtjeva žive i na kojima su imali stanarsko pravo uvijek bili u privatnom vlasništvu, što podnositelji zahtjeva i ne osporavaju. Stoga Sud podsjeća da prava zajamčena na temelju čl. 8. Konvencije ne obuhvaćaju pravo kupiti određenu imovinu, i to dom, nego štiti pravo osobe na poštovanje njezina sadašnjeg doma (vidi str. 5, st. 4. rečene odluke).

S obzirom na čl. 14. Konvencije Sud primjećuje da su podnositelji zahtjeva uvijek bili u položaju različitom od položaja osoba čije je pravo na kupnju stana priznato Zakonom o prodaji stanova na kojima postoji stanarsko pravo (vidi str. 6, st. 4. rečene odluke). Nadalje, Sud primjećuje da podnositelji zahtjeva stanuju u stanovima u privatnom vlasništvu te da postoji legitimni interes vlasnika da im se zaštići njihovo vlasništvo. Suprotno tome, osobe koje stanuju u stanovima u društvenom vlasništvu koje imaju pravo kupiti te stanove ne ugrožavaju vlasnička prava drugih osoba, jer vlasništvo tih stanova nije privatno. Razlika između tih dviju skupina stoga nije diskriminirajuća jer postoji objektivno i razumno opravdanje da se zaniječe pravo bivših nositelja stanarskog prava na stanovima u privatnom vlasništvu kako bi se zaštitilo pravo vlasnika (vidi str. 6-7, st. 5. rečene odluke). Sud je donio odluku kojom je zahtjev nedopušten.

U predmetu Jovanović protiv Hrvatske (br. 53109/00 od 28.2.2002) podnositelj zahtjeva prigovorio je da je prestanak njegova radnog odnosa zbog navodnog sudjelovanja na referendumu za srpsku autonomiju u Hrvatskoj u kolovozu 1990. godine (dalje: "referendum") predstavljao povredu njegova prava na slobodu izražavanja zaštićeno čl. 9. i čl. 10. Konvencije. Naime, podnositelj je bio zaposlen u Kazneno-popravnim domu Požega i dana 21. siječnja 1992. dobio je otkaz kao disciplinsku sankciju zbog navodnog glasanja na "referendumu". U odluci o otkazu podnositelju utvrđeno je da je "referendum" bio dio nastojanja da se secesijom dijela hrvatskog teritorija i njegovim pripajanjem drugoj državi promijene državne granice, što predstavlja kazneno djelo propisano u čl. 236. st. 2. Kaznenog zakona.¹⁹ Utvrđeno je da je "referendum" protivan Ustavu Republike Hrvatske, pa je time nezakonit, a sudjelovanje na njemu proglašeno je nespojivim sa službom u državnim tijelima (vidi str. 2, st. 1 rečene odluke).

Sud je u ovom predmetu, za razliku od prethodnih predmeta²⁰ u kojima je ispitivao je li otkaz državnim službenicima povreda njihovih prava zaštićenih Konvencijom, ispitivao podobnost za državnu službu u doba rata, kada su nezavisnost i jedinstvo države u opasnosti (vidi str. 3, st. 8. rečene odluke). Sud je utvrdio da je konačnu odluku u svezi s odlukom o otkazu s posla donio Ustavni sud Republike Hrvatske 20. listopada 1999, a to je nakon što je Konvencija stupila na snagu za Hrvatsku. Ta odluka (nap.a.: Ustavnog suda Republike Hrvatske) odnosi se u biti na isto pitanje koje se nalazi pred Sudom, a to je pravo podnositelja na slobodu izražavanja. Međutim, razdvojiti odluku Ustavnog suda od događaja koji su uzrokovali taj postupak vodilo bi retroaktivnom djelovanju Konvencije, što bi bilo protivno općepriznatim načelima međunarodnog prava. U isto vrijeme to bi učinilo hrvatsku izjavu kojom priznaje nadležnost Suda da prima individualne zahtjeve ništavom²¹ (vidi str. 4, st. 6. rečene odluke).

Sud smatra da je otkaz podnositelja bio trenutni akt, koji nije uzrokovao bilo koje moguće stanje trajne povrede Konvencije. Nadalje, o postupku pred Ustavnim sudom, u onom dijelu u kojem on potpada pod nadležnost Suda *ratione temporis*, podnositelj ne iznosi nikakve posebne prigovore, te je zahtjev *ratione temporis* nespojiv s odredbama Konvencije u smislu čl. 35. st. 3, pa je odbačen u skladu s čl. 35. st. 4. (vidi str. 4, st. 6, 7 i 8. rečene odluke) i proglašen nedopuštenim.

U predmetu Ilić protiv Hrvatske (br. 42389/98 od 19.9.2000) podnositeljica zahtjeva je jugoslavenska držaljanka koja živi u Njemačkoj. Ona prigovara temeljem čl. 6. st. 1. Konvencije duljini upravnog postupka u povodu nje/ina zahtjeva za trajno naseljenje u Hrvatskoj, zatim zbog povrede čl. 13. Konvencije i čl. 1. Protokola I jer da joj je onemogućeno mirno uživanje vlasništva zato što su joj

¹⁸ Narodne novine, 27/91 i 43/92.

¹⁹ Narodne novine, 110/97.

²⁰ Npr. Vogt protiv Njemačke od 26.9.1995, serija A, br. 323, i Wille protiv Lihtenštajna od 28.10.1999, Reports 1999-VII.

²¹ Npr. Kadikis protiv Latvije, br. 47634/99 od 29.6.2000, Stamulakatos protiv Grčke od 30.9.1993, serija A, br. 271, str. 14, st. 33.

hrvatske vlasti uskratile pristup njezinoj kući u Hrvatskoj.

Sud se u ovom slučaju pozvao na praksu koju je razvila Komisija²² kad je dosljedno izražavala mišljenje da odluke o ulasku, boravku i deportaciji stranaca donesene u zemlji čiji državljani oni nisu ne podrazumijevaju nikakvo utvrđivanje njihovih građanskih prava i obveza odnosno bilo kakve kaznene optužbe protiv njih u smislu čl. 6. st. 1. Konvencije, pa taj dio zahtjeva nije primjenjiv i nesukladan je racione materiae s odredbama Konvencije²³ (vidi str.4 i str. 8 te st. 5. st. 2. ove odluke).

Što se tiče prigovora podnositeljice o povredi čl. 13. Konvencije, Sud primjećuje da je podnositeljica zahtjeva imala na raspolaganju upravni postupak pred Upravnim sudom i ustavnu tužbu pred Ustavnim sudom. Ona je iscrpila oba pravna sredstva te Sud primjećuje da jamstva koja proizlaze iz čl. 13. Konvencije ne uključuju pravo da se njezin predmet riješi u njezinu korist (vidi str. 5, st. 4. odluke), pa je i ovaj dio zahtjeva očito neosnovan u smislu čl. 35. st. 3. Konvencije.

S obzirom na prigovor zbog povrede čl. 1. Protokola I Sud primjećuje da je prije raspada SFRJ podnositeljica imala neograničen pristup području Hrvatske i da je mogla uživati svoje vlasništvo bez ikakvih ograničenja. Godine 1991. Hrvatska je postala neovisnom državnom te je donijela svoje vlastite zakone kojima uređuje razna pitanja iz privatnog i javnog života, uključujući i ulazak i boravak stranih državljana u Hrvatsku (vidi str. 5, st. 8. rečene odluke).

Sud dalje primjećuje da podnositeljica zahtjeva nije izgubila vlasništvo nad svojom imovinom te i ne prigovara da je bilo ikakvih upletanja u njezina vlasnička prava od hrvatskih vlasti per se. Sud je također utvrdio da je podnositeljica zahtjeva kao strana državljanica dobila odobrenje za produženi boravak u Hrvatskoj za razdoblje od lipnja 1992. do lipnja 1993. godine, nakon čega se vratila u Njemačku, a 1996. godine podnijela je zahtjev za trajno nastanjenje u Hrvatskoj, koji je bio odbijen (vidi str. 6, st. 2. rečene odluke).

Sud također primjećuje da ograničenje prava na nastanjenje u Hrvatskoj nije apsolutno niti trajno. Osim toga, podnositeljica zahtjeva mogla je dolaziti u Hrvatsku kao turist s vizom od tri mjeseca, a nakon toga je mogla tražiti odobrenje za produženi boravak za razdoblje do godinu dana, kao što je to već bila učinila 1992. godine (vidi str. 6, st. 3. rečene odluke). Nadalje, Sud primjećuje da je uobičajeno da svaka država uredi ulazak stranih državljana na svoje područje i boravak u njemu te da obično nametne ograničenja koja su slična onima propisanim naprijed navedenim zakonom (nap.a. Zakonom o kretanju i boravku stranaca)²⁴. Sud stoga smatra da podnositeljici zahtjeva nije nametnut neki posebni teret u odnosu na njezinu mogućnost ulaska u Hrvatsku i boravka na njezinu području (vidi str. 6, st. 3. rečene odluke).

Sud smatra da prava predviđena odredbama čl. 1. Protokola I ne obuhvaćaju pravo stranog državljanina da se trajno nastani u toj zemlji kako bi se trajno koristio svojom imovinom (vidi str. 6, st. 4. rečene odluke). U tim okolnostima nije utvrđeno da je podnositeljici zahtjeva uskraćen pristup njezinoj imovini, a niti da je ona efektivno izgubila svu kontrolu nad svojom imovinom, kao i svaku mogućnost korištenja i uživanja te imovine²⁵, te nema povrede čl. 1. Protokola I (vidi str. 6, st. 6) i zahtjev je proglašen nedopuštenim.

U predmetu Mladenović protiv Hrvatske (br.48485/99 od 14.6.2001) podnositelj zahtjeva prigovara da je bio lišen učinkovitog pravnog lijeka zbog činjenice da je Ustavni sud obustavio postupak u povodu njegove ustavne tužbe protiv presude Vrhovnog suda Republike Hrvatske kojom je potvrđena prvostupanjska presuda kojom je bio osuđen za ratne zločine protiv civilnog stanovništva.

Sud je svjestan posebne uloge i položaja Ustavnog suda, čiji je zadatak osigurati da se zakonodavne, izvršne i sudske vlasti pridržavaju Ustava i koji u državama koje su predvidjele pravo na individualnu tužbu pruža dodatnu pravnu zaštitu građanima na nacionalnoj razini u pogledu njihovih temeljnih prava zajamčenih Ustavom²⁶ (vidi str. 5, st. 4. rečene odluke). Dakle Sud je utvrdio da postupak pred Ustavnim sudom u načelu nije izvan opsega čl. 6. st. 1. Konvencije. Nakon presude Vrhovnog suda jedini put koji je bio otvoren podnositelju zahtjeva bila je ustavna tužba kojom je ustvrdio da je došlo do povrede njegova ustavnog prava na pošteno suđenje. Način primjene čl. 6. st. 1. Konvencije na postupak pred Ustavnim sudom ovisi o posebnim obilježjima tog postupka te se mora

²² Komisija za ljudska prava djelovala je do ustroja novog Suda za ljudska prava u Strasbourgu (studeni 1998) kao tijelo koje je odlučivalo o individualnim zahtjevima i donosilo odluke, a Sud je donosio presude fakultativno. Nov sustav uveden je Protokolom 11. Kada Sud razmatra dosadašnju praksu, razmatra i odluke Komisije (nap. a.).

²³ Npr. odluka br. 8144/78 od 5.12.1979, D.R. 17, str. 149, br. 9990/82 od 15.12.1984, D.R. 39, str. 119, br. 31113/96 od 5.12.1996., D. R. 87, str. 151, br. 32025/96 od 25.10.1996, D.R. 87, str. 174.

²⁴ Narodne novine, 26/93 i 29/94.

²⁵ Vidi, mutatis mutandis, Loizidou protiv Turske od 18.12.1996, Reports 1996-VI, st. 63.

²⁶ Kao npr. Sussmann protiv Njemačke od 16.9.1996, Reports 1996-IV, str. 1171, st. 37.

uzeti u obzir ukupnost postupaka u domaćem pravnom poretku i uloga Ustavnog suda u njemu²⁷ (vidi str. 5, st. 9. rečene odluke). Nije zadatak Suda zamijeniti nadležne hrvatske vlasti u određivanju najprikladnije politike za rad Ustavnog suda (vidi str. 6, st. 2. rečene odluke)²⁸. Sud podsjeća da je hrvatsko pravo pružilo podnositelju zahtjeva mogućnost podnošenja ustavne tužbe za pobijanje odluka redovnih sudova pred Ustavnim sudom. Ustavni sud je obustavio postupak zbog činjenice da se podnositelj zahtjeva nije pridržavao formalnih zahtjeva.

Sud smatra da se od podnositelja zahtjeva moglo razumno očekivati da Ustavnom sudu dostavi svoju novu adresu kako bi imao otvoren pristup svakoj pošti adresiranoj na njega, a naročito s obzirom na to da je podnio ustavnu tužbu te je očekivao da će doći do daljnjeg dopisivanja s Ustavnim sudom. Vlasti se ne mogu smatrati odgovornima za sprečavanje njegovog pristupa sudu zato što podnositelj zahtjeva nije poduzeo nužne korake da osigura prijam svoje pošte te se tako nije mogao pridržavati zahtjeva Ustavnog suda da dostavi kopiju pobijane odluke²⁹ (vidi str. 6, st. 3. rečene odluke). Stoga je prigovor odbijen u skladu s čl. 35. st. 3. i 4. Konvencije i zahtjev proglašen nedopuštenim.

Zaključak

Prikaz presuda i odluka protiv Republike Hrvatske u Strasbourgu upućuje na nekoliko činjenica. Jedna, dobro poznata, jest neučinkovitost hrvatskog pravosuđa.

Zatim, upućuje se na potrebu daljnjeg usklađivanja zakonodavstva s Konvencijom i praksom Suda.

U isto vrijeme upućuje se na potrebu nastaviti s edukacijom svih sudionika u postupcima pred hrvatskim nadležnim tijelima i sudovima kako bi se i primjenom postojećih propisa praksa domaćih sudova i upravnih tijela uskladila sa sudskom praksom Europskog suda za ljudska prava u Strasbourgu.

Poznavanje same Konvencije nije dovoljno. Za uspješnu primjenu Konvencije potrebno je poznavati praksu Suda. Kao što se vidi i iz ovog prikaza, kriteriji za primjenu Konvencije razrađeni su praksom Suda, i tamo gdje Sud odlučuje samostalno, drži se utvrđenih kriterija. Upravo poznavanje tih kriterija i prakse Suda treba biti putokaz pravnicima u Hrvatskoj, bilo sucima pri donošenju odluka, bilo odvjetnicima u zastupanju stranaka pred Sudom, odnosno drugim zainteresiranim subjektima, ne samo radi postupaka pred Sudom nego i radi vođenja postupaka u Hrvatskoj.

²⁷ Vidi, mutatis mutandis, Monnell i Morris protiv U.K. od 2.3.1987, serija A.br. 115, str.22, st. 56.

²⁸ Vidi Philis protiv Grčke od 27.8.1991, serija A, br. 209, str. 21, st. 61.

²⁹ Vidi, mutatis mutandis, presudu Hennings protiv Njemačke od 16.12.1992, serija A, 251-A, str. 11, st. 26.

Summary

Lidija Lukina Karajković : Presentation of the Judgments of the European Court of Human Rights in Strasbourg against the Republic of Croatia

The European Convention on Human Rights and Fundamental Freedoms with its Protocols entered into force in the Republic of Croatia on 5th November 1997. Since the beginning of the implementation of the Convention in the Republic of Croatia, about 300 applications against the Republic of Croatia have reached the European Court of Human Rights. Most of the cases refer to a violation of Article 6, para. 1 (the length of proceedings and the right of application to the Court), while some of them refer to a violation of Article 8 (the right to respect for private and family life), Article 13 (the right to an effective remedy), Article 14 (prohibition of discrimination), Article 1 of Protocol 1 (protection of property rights), Article 3 (prohibition of torture) and Article 2 of Protocol 4 (freedom of movement).

So far the Court has declared inadmissible 188 applications against the Republic of Croatia. Seven (7) judgments have been brought against the Republic of Croatia in the following cases: Rajak, Truhli, Horvat, Futerrer, Cerin, Mikulic and Kutic, out of which Mikulic and Kutic judgments are not final yet. Final judgments against Croatia, in the Croatian language, are published on the web. site of the Government of the Republic of Croatia (www.vlada.hr/dokumenti/html). In the Judgment Truhli v. Croatia, the Court has not found a violation of the Convention, while in the other judgments a violation of Article 6, para. 1, has been found, and in the Mikulic Case a violation of Article 8 of the Convention as well.

For the effective implementation of the Convention, it is necessary to know the practice of the Court, since it determines the criteria for the application of particular articles of the Convention. Knowledge of these criteria and practice of the Court should provide guidance to lawyers in Croatia, either to judges in making their decisions, or to attorneys-at-law in representing their clients before the Court, as well as all the other subjects involved, not only because of the proceedings before the Court, but also because of the proceedings which are held in Croatia.